

ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ
методичної студії
Січневої педагогічної конференції освітян Добропілля

Дата проведення: 09 січня 2019 р.о 09.00

Місце проведення: НВК № 4

Відповідальна: Героєва В.І.,
методист методичного кабінету

Тема: «Що таке педагогічний досвід? (Визначення поняття, основні види, узагальнення ППД)»

Мета: підвищити рівень професійної компетентності педагогів щодо удосконалення системи роботи по виявленню, вивченню та впровадженню перспективного досвіду педагогів в умовах старту Нової української школи в контексті Базового компонента дошкільної освіти.

Завдання:

- надати теоретичну та практичну допомогу учасникам щодо організації та функціонуванні системи роботи в закладі по виявленню, вивченню та упровадженню перспективного педагогічного досвіду педагогів;
- поширити обізнаність педагогів щодо технологій та механізмів виявлення, вивчення і впровадження перспективного досвіду;
- акцентувати увагу на важливості принципів, правил виявлення, вивчення, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду та критеріїв його оцінювання;
- сприяти усвідомленню необхідності й порядку використання отриманих знань для методичного забезпечення теоретичної і практичної діяльності;
- відпрацювати алгоритм діяльності адміністрації закладу з виявлення, вивчення та поширення перспективного досвіду в умовах ЗДО, ЗЗСО;
- сприяти підвищенню рівня професійної майстерності, формувати компетентність учасників з актуальних питань шляхом ефективної групової взаємодії.

Форма проведення: круглий стіл

Категорія педагогів: вихователі-методисти, завідувачі ЗДО

Матеріал та обладнання: фліпчарт, олівці, ручки, папір формату А4, мультимедійний проектор

I. Вступ. Використання педагогами здобутків педагогічного досвіду та досягнень психолого-педагогічної науки - важлива умова створення інноваційного освітнього середовища.

II. Презентація. Сутнісна характеристика та класифікація передового педагогічного досвіду.

III. Круглий стіл. Теоретичні та практичні основи системи роботи в закладі освіти по виявленню, вивченню та упровадженню перспективного педагогічного досвіду педагогів в умовах впровадження БКДО та Нової української школи.

3.1. Принципи, правила виявлення, вивчення, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду та критерії його оцінювання.

3.2. Методи вивчення передового педагогічного досвіду.

3.3. Етапи вивчення, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду.

3.4. Система роботи керівництва закладу освіти з передовим педагогічним досвідом педагогів:

- пам'ятка з вивчення, узагальнення та поширення передового педагогічного досвіду

- план роботи щодо вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду педагога.

- опис передового педагогічного досвіду

- вимоги до рецензії на опис передового педагогічного досвіду

- анкета адресата досвіду роботи

- анотація відеоматеріалів

- картка обліку об'єктів передового педагогічного досвіду

3.4.5. Школа передового педагогічного досвіду.

3.4.6. Організація діяльності творчої групи.

3.4.7. Узагальнені ППД педагогів міста за 2018 та 2019 роки.

IV. Метод «ПРЕС». Для мене передовий педагогічний досвід - це...

V. Підведення підсумків роботи методичної студії.

«Що таке педагогічний досвід?»

(Визначення поняття, основні види, узагальнення ППД)»

Використання педагогами здобутків педагогічного досвіду та досягнень психолого-педагогічної науки – важлива умова створення інноваційного освітнього середовища

Освіта є одним із визначних факторів розвитку цивілізації. Питання її змісту, якості та модернізації входять до числа першочергових проблем суспільства. Стрімкість наукового поступу людства, поглиблення його перетворюючого впливу на всі аспекти людської життєдіяльності та відповідне розширення освітніх завдань спонукають учених до визначення концептуальної основи сучасного освітнього середовища, орієнтованого на інтереси особистості та адекватного тенденціям суспільного розвитку.

Серед нових підходів щодо сучасного освітнього середовища науковці визначають такі:

– гуманістичний (відображає людиноцентристський підхід до розвитку сучасного соціального оточення, гармонізацію педагогічних і соціальних відносин, формування у вчителів духовної і педагогічної культури);

– акмеологічний (дозволяє обґрунтувати закономірності творчого розвитку учасників освітнього середовища);

– системний (спрямований на модернізацію навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах, встановлення зв'язків між різними його компонентами та визначення освітнього середовища як цілісної системи, яка формує фахівця);

– інформаційний (забезпечує достатній рівень інформаційної культури вчителя, сприяє підвищенню ефективності професійної підготовки педагогічних кадрів шляхом упровадження в практику роботи сучасних педагогічних та комп'ютерних технологій);

- технологічний (спрямований на активне використання педагогічних технологій, вдосконалення традиційного педагогічного процесу шляхом поопераційного застосування системи дій, операцій або процедур, що ґрунтуються на нових досягненнях науки і гарантують досягнення більш високого рівня навченості та вихованості);

- компетентнісний (акцентує увагу на вкрай важливому й сучасному розумінні професійно-компетентнісних засад педагогів, які спроможні самостійно і творчо вирішувати професійні завдання, усвідомлювати особисту та суспільну вагу управлінської та педагогічної діяльності, нести відповідальність за її результати, сприяти соціальній стабільності та розвитку суспільства; їхня діяльність спрямована також на набуття додаткових компетентностей, у тому числі й дослідницьких, що дає змогу успішно діяти у проектах різного масштабу, у тому числі й міжнародного);

- інноваційний (сприяє створенню інноваційно-творчої атмосфери, формуванню у педагогів готовності до інноваційної професійної діяльності).

Реалізація даних підходів, особливо інноваційного, визначає необхідність створення у процесі формування професійної компетентності педагогічних працівників інноваційного освітнього середовища.

На думку А. Каташова, освітнє середовище виступає функціональним і просторовим об'єднанням суб'єктів освіти, між якими встановлюються тісні різнопланові групові взаємозв'язки, і може розглядатися як модель соціокультурного простору, в якому відбувається становлення особистості.

Однією з важливих умовою створення інноваційного освітнього середовища є використання вчителями, педагогічними колективами, методичними службами та органами управління освітою здобутків педагогічного досвіду та досягнень психолого-педагогічної науки. У сучасних умовах модернізації освітньої галузі актуальною стала проблема створення чіткої системи вирошення, виявлення, вивчення, узагальнення та впровадження педагогічного досвіду – індикатора творчості та сучасного стилю педагогічного працівника, закладу чи установи. ***Практика науково-методичної роботи в навчальних закладах свідчить про формальний, стихійний та безсистемний підходи до методичного менеджменту щодо педагогічного досвіду.*** Ця проблема стосується не тільки вчителів, адміністрації загальноосвітніх навчальних закладів, але насамперед працівників методичних кабінетів (центрів), оскільки відсутні сучасні технології виявлення, вивчення, узагальнення та впровадження педагогічного досвіду, що спричинило появу безсистемних, спрощених методів та прийомів. Так поступово педагогічний досвід перетворюється на абстрактне, філософське поняття. Якщо проаналізувати якість матеріалів педагогічного досвіду в методичних кабінетах ЗНЗ, районних (міських) методичних кабінетах (центрах), то можна виявити різні форми педагогічного досвіду, проте зазвичай вони традиційні.

Питання процесу та технології виявлення, вивчення, узагальнення та впровадження у практику діяльності навчальних закладів та освітніх установ досягнень педагогічного досвіду недостатньо розроблені. Певною мірою вони розглянуті у працях Т. В. Новікової, М. Н. Скаткіна, Ю. К. Бабанського, П. І. Карташова, В. І. Журавльова та інших учених-педагогів. До дослідження даних проблем чимало зусиль доклали такі вчені, як В.І.Бондар, М.Ю.Красовицький, М.І.Маслов, Е.О.Вільчковський, Н.Л.Коломинський, В.І.Пуцов, Т.І.Беседа та інші. Праці вчених уможливили подолання стихійності в цьому процесі, зробили його керованим. Тільки цілеспрямоване та всебічно підготовлене впровадження результатів наукових досліджень і педагогічного досвіду зможе забезпечити ефективність навчально-виховного процесу, управлінської та науково-методичної роботи.

У сучасній педагогічній науці немає однозначного підходу до визначення понять **«педагогічний досвід»**, **«передовий педагогічний досвід»**, **«новаційний досвід»**, **«новаторський досвід»**, **«раціоналізаторський досвід»** тощо. Під визначенням **«педагогічний досвід»** більшість науковців розуміють сукупність знань, умінь і навичок, здобутих учителем у процесі навчально-виховної роботи. Педагогічний досвід накопичується у конкретній діяльності педагога під впливом специфіки навчального закладу, стилю діяльності педагогічного колективу, особистісних якостей учителя, він формується на основі педагогічних знань, є критерієм істинності науково-методичних рекомендацій, засобом перенесення теоретичних положень у практику.

Раніше активно використовувався термін **«передовий педагогічний досвід»**. Ничкало Н. Г. (словник «Професійна освіта») зазначає, що передовий

педагогічний досвід – ідеалізація реального педагогічного процесу, абстрагування від випадкових, неістотних елементів і конкретних умов педагогічної діяльності й виділення суттєвого в ньому – провідної педагогічної ідеї чи методичної системи, що зумовлює високу ефективність навчально-виховної діяльності.

А. Розенберг під передовим педагогічним досвідом розуміє «результат творчого пошуку, що веде до виявлення нових педагогічних фактів, явищ, ідей, нових педагогічних цінностей з метою підвищення ефективності навчання та виховання».

У сучасній педагогічній науці часто використовуються терміни: «новаторський досвід» – на рівні наукового відкриття (розвивальне навчання, особистісно зорієнтоване навчання тощо) та «раціоналізаторський досвід» – найбільш доцільна і раціональна діяльність на основі існуючих форм, методів і прийомів роботи.

Педагогічний досвід — це оригінальний за змістом, логікою, методами і прийомами зразок педагогічної діяльності, що дає кращі результати порівняно з масовою практикою. У ньому творчо відбиваються досягнення, висновки і рекомендації педагогічної науки, реалізуються виявлені закономірності, синтезуючись з особистим досвідом педагога.

Новаторський педагогічний досвід – це педагогічні відкриття і винаходи, досвід утілення в життя оригінальних ідей, методів, прийомів навчання, виховання, управління тощо. У новаторському досвіді проявляються закономірності, ще мало відомі педагогічній практиці. Досвід педагога-новатора вимагає від керівників навчальних закладів, працівників науково-методичних служб, учених ретельної уваги, глибокого вивчення і обґрунтування, бо цей досвід, як правило, несе на собі прогностичні функції, випереджає практику.

У системі формування фахової компетентності педагогів важлива роль належить учителям-новаторам, майстрам, хто генерує нові ідеї, пропонує щось нове, більш ефективне. Проте варто пам'ятати, що новаторство і досвід – це не одне і те ж. Педагогічний досвід – більш широке поняття, новаторство – складова частина досвіду, його основа. Не кожна форма роботи, навіть результативна, є досвідом, і не кожне новаторство – педагогічний досвід. Досвід – це те, що можна передати, запозичити, використати в роботі інших педагогів. Новаторство не завжди можна передати, це індивідуальна творчість, яка дає високоефективні результати у даного вчителя, але інші вчителі так працювати не можуть.

Отже, варто пам'ятати, що *досвід – це підґрунтя, на якому формується педагогічна майстерність; джерело розвитку педагогічної науки і практики; пробний камінь під час експерименту, перевірки істинності теорій, концепцій, процесів; похідна від знань і практики; рубіж, на який потрібно вивести масову практику.*

Упровадження педагогічного досвіду в практику необхідно розпочати з термінів і понять, які часто використовуються. Аналіз практики свідчить, що для означення розглядуваного процесу вживаються різні терміни: поширення, впровадження, використання, освоєння. Однак ці терміни варто розрізняти.

Поширення досвіду – це дії організаційного характеру, спрямовані на популяризацію нової педагогічної ідеї. В основному цим займаються методисти, науковці, керівники загальноосвітніх навчальних закладів, рідше самі автори досвіду. Поширення педагогічного досвіду відбувається за допомогою різноманітних форм: презентація на педрадах, розширених засіданнях науково-методичних рад, методичних об'єднаннях, кафедрах, конференціях, педагогічних читаннях, у статтях, збірниках із досвіду роботи; оформлення картотек педагогічного досвіду; анотованих каталогів, які пропагують творчі знахідки. Досить ефективною є пропаганда досвіду шляхом організації постійних та епізодичних педагогічних виставок матеріалів із досвіду роботи, проведення майстер-класів, створення Шкіл педагогічного досвіду на базі автора, авторських майстерень, Шкіл методичної майстерності, медіатеки, розміщення матеріалів на сайтах, порталах тощо.

Упровадження досвіду – це поєднання власного досвіду з новим у процесі практичної діяльності з метою переконання у його ефективності. Упровадження — найбільш важливий і найменш вивчений етап у системі поширення педагогічного досвіду. Можна добре вивчити і узагальнити, навіть успішно пропагувати і в наказовому порядку примушувати його застосовувати, і все ж успіху не досягти. Впровадження нелегко дається вчителю, воно потребує творчих зусиль, здібностей до трансформації і подолання труднощів, великого бажання і сили волі, наполегливості й уміння аналізувати свої помилки та невдачі, вміння працювати по-новому, великої організаторської роботи. Це ціла система роботи, яка включає в себе ознайомлення із принципами й конкретними прийомами новаторської праці, висвітлення її прогресивної суті та практичної ефективності; повсякденне й наполегливе навчання вчителя застосуванню сучасних методів, форм, прийомів; контроль збоку директорів, заступників за фактичним упровадженням педагогічного досвіду в практику роботи вчителя; визначення ефективності нових прийомів і методів праці за основними показниками — рівнем навчальних досягнень учнів, сформованими компетенціями, рівнем вихованості. Це система діяльності, спрямована на перетворення і вдосконалення практики.

Термін «упровадження» відображає обов'язковість дій із реалізації педагогічного досвіду. Методисти, керівники ЗНЗ, працівники шкільних методичних служб покликані своєчасно інформувати вчителів про наявний досвід і забезпечувати всім необхідним для його вивчення. Діяльність працівників методичних служб у кінцевому результаті передбачає вкорінення, закріплення, міцне входження досвіду в практичну діяльність вчителів. Коли ідея досвіду вчителем засвоєна, перевага нового над існуючими методами і прийомами усвідомлена і він прагне укорінити досвід у власну практику з метою її вдосконалення, то ці дії також відповідають етимології терміну «впровадження».

Після того як відбувся продуктивний синтез власного досвіду з новим і вчитель переконався, що це дало позитивні результати в роботі, впровадження поступово переростає у використання. **Використання досвіду – це синтез особистих досягнень із новими ідеями, які стали особистісними.**

Застосування чужого досвіду – це надзвичайно відповідальний і творчий процес, результатом якого є синтез особистих компетенцій із тими, що

запропоновані у досвіді. Досягається це не відразу, бо проходить через особистісну потребу вчителя в опануванні того чи іншого досвіду, вимагає певних зусиль, витрат часу. Зробити своїми ідеї чийогось досвіду педагог може, якщо особисто в цьому зацікавлений. Із цієї точки зору для характеристики добровільної діяльності педагога щодо оволодіння і практичного застосування досвіду більш підходить термін «освоєння». **Освоєння досвіду – це глибоке, ґрунтовне вивчення змісту досвіду, його суті і трансформація нових ідей досвіду у власну методичну систему.** Це процес, який починається із вивчення концептуальних засад, змісту досвіду, виділення головного в ньому і завершується ефективною реалізацією нових ідей у педагогічну практику. Отже, доцільність використання того чи іншого терміну впливає зі змісту завдань кожного етапу реалізації педагогічних ідей. Користуючись тим чи іншим терміном, надзвичайно важливо пам'ятати про його адресну спрямованість. На думку багатьох науковців та методичних працівників саме термін «освоєння» найбільш повно характеризує діяльність вчителя щодо всебічного вивчення змісту і теоретичних основ досвіду, з'ясування його суті, оволодіння практичними вміннями й творчої трансформації нових ідей у власну методичну систему.

Освоєння передбачає застосування сучасних методів і форм. Методи: лекція, діалог, робота з літературою, бесіда, розв'язання пізнавально-проблемних завдань, практична робота, демонстрація, ділова гра, дискусія, експеримент, семінар, екскурсія, мозкова атака. Форми: Школа педагогічної майстерності, наставництво, семінар учителів-майстрів, творча група, педагогічні читання, «круглий стіл», комунікативна група, педагогічний консиліум, експертна оцінка досвіду.

Серед нових форм поширення, впровадження, використання та освоєння педагогічного досвіду інноваційна група – форма творчої діяльності педагогів, спрямована на поширення досвіду і запровадження у шкільну практику досягнень педагогічної науки. Члени групи вивчають науково-педагогічну літературу з проблеми, досвід, що існує, консультуються з ученими і методистами. Досягнувши високого рівня компетентності, вони розробляють рекомендації з питань упровадження в практику нових досягнень. Під керівництвом і за участю членів інноваційної групи формується педагогічний досвід із дослідницької проблеми. Група виконує дослідно-експериментальну роботу відповідно до основних вимог науково-дослідної роботи: обґрунтовує проблему і тему дослідження, формулює гіпотезу, визначає основні етапи й очікувані проміжні результати, обирає методи дослідження, визначає контрольні й експериментальні групи. Така робота здебільшого здійснюється під керівництвом науковців), окружні (базові) школи педагогічного досвіду, авторські творчі майстерні вчителів, лабораторії (школи) технологічної майстерності тощо.

Крім того, існують й *інші форми*, зокрема: проведення фестивалів педагогічної майстерності, зустрічі з педагогами-майстрами у їх творчих лабораторіях, перегляд матеріалів досвіду, які знаходяться у медіатеках, презентація досвіду під час веберенцій, вебінарів, відеомостів тощо. Кожна з форм значною мірою допомагає підвищити педагогічну майстерність учителів, перенесенню в їхню педагогічну діяльність досвіду вчителів-новаторів.

Що стосується технології поширення, впровадження, використання та освоєння педагогічного досвіду в практику, то варто зазначити, що це найбільш недосконала ланка науково-методичної роботи. **Загальна технологія впровадження педагогічного досвіду в практику може бути стисло виражена в такій послідовності:**

Перший етап цієї роботи – своєчасне надання вчителям необхідної інформації про сучасні досягнення науки та досвіду, підведення їх до висновку про необхідність упровадження нового досвіду.

Другий етап – проведення майстер-класів, створення Школи педагогічного досвіду, творчої лабораторії за добровільної участі кращих учителів із метою впровадження педагогічного досвіду, творчої групи для впровадження результатів наукових досліджень із відповідної науково-методичної проблеми або відомого в регіоні педагогічного досвіду, яка вивчає запропонований педагогічною наукою чи практикою спосіб розв'язання проблеми й забезпечує його творче впровадження в практичну діяльність. Розроблені творчою лабораторією чи групою рекомендації повинні мати основні теоретичні положення, ідеї, висновки, сформульовані у зрозумілій для педагогів формі, пройти апробацію, їх необхідно схвалити для використання на засіданнях науково-методичних рад, презентувати під час естафет педагогічного досвіду, виставок, конкурсів, тематичних телепередач тощо.

Третій етап – створення банків та баз даних педагогічного досвіду кращих учителів та навчальних закладів області, відео та медіатеки педагогічного досвіду за блоками: Всеукраїнський конкурс «Учитель року», конкурс «Загальноосвітній навчальний заклад року», конкурс-ярмарок педагогічних ідей, педагогічна естафета «Інноваційні горизонти Рівненщини» тощо. Це сприяє формуванню професійної компетентності педагогів, їх готовності до впровадження інновацій.

Проте поширення, впровадження, використання та освоєння педагогічного досвіду можливо лише за умов, якщо:

1. Досвід вивчений, узагальнений та схвалений (на рівні ЗНЗ – науково-методичною радою; на рівні міста – на засіданні науково-методичної ради методичного кабінету; на рівні області – на засіданні ради кабінету та науково-методичної ради ДООШО).

2. Є наказ про поширення, впровадження, використання та освоєння педагогічного досвіду.

3. Педагогічний досвід апробовано у навчальних закладах зацікавленими педагогічними працівниками, після закінчення якої встановлено відповідність одержаних результатів очікуванім (протокол засідання науково-методичної ради закладу або установи).

Технологію поширення, впровадження, використання та освоєння педагогічного досвіду в практику можна виразити в такій послідовності:

1. Ознайомлення вчителів із досвідом, роз'яснення його переваг порівняно з традиційними методами, формами, прийомами.

2. Створення сприятливих умов для розвитку творчості вчителів.

3. Презентація досвіду на засіданнях методичних об'єднань, семінарах, засіданнях педагогічної та науково-методичної рад, науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях тощо.

4. Створення авторських шкіл, Шкіл педагогічного досвіду, якими керують його носії, авторських майстерень, шкіл новаторства.

5. Проведення майстер-класів, технологічних майстерень, педагогічних симпозіумів, естафет педагогічного досвіду, методичних аукціонів.

6. Випуск методичних посібників, інформаційно-методичних бюлетенів, анотованих каталогів, підготовка та публікація статей з теми досвіду в періодичній пресі.

7. Наочна пропаганда педагогічного досвіду методом експонування матеріалів на шкільній, районній, обласній педагогічних конкурсах-ярмарках, виставках.

8. Пропаганда за допомогою технічних засобів навчання — створення фільмів, відео- та медіатеки тощо.

Кожна з форм науково-методичної роботи виконує важливу роль, оскільки сприяє підвищенню фахової майстерності педагогічних працівників, їх конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Класифікація передового педагогічного досвіду

1. Залежно від теми та змісту передовий педагогічний досвід може бути:

- комплексний;
- локальний.

Комплексний – висвітлює певну педагогічну технологію побудови навчально-виховного процесу, її змістову (зміст навчання) та процесуальну (методи, прийоми, форми навчання) основи.

Локальний – представляє певний доробок учителя чи педагогічного колективу певних компонентів освітньо-виховного процесу: цільового, стимулюючо-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольного-регулюючого, оцінно-результативного.

2. За кількістю авторів чи носіїв досвіду (окремий педагог, група педагогів, методичне об'єднання працівників закладів освіти) передовий педагогічний досвід може бути:

- колективний;
- груповий;
- індивідуальний.

3. За рівнем творчості та ступенем можливого впливу на педагогічний процес ППД може бути:

- новаторський – передбачає визначення нових шляхів у розв'язанні часткових і загальних педагогічних завдань, застосування принципово нових форм, методів, прийомів, систем діяльності, раніше не відомих педагогічній науці та практиці;
- дослідницький – характеризується експериментальними пошуками, які відрізняються від досягнутого в науці та практиці, суперечить традиційному підходу;

- раціоналізаторський – створюється на основі суттєвої модернізації відомих форм, методів, прийомів педагогічної діяльності, що забезпечує підвищення якості навчання;
- репродуктивний (зразковий) – не відзначається новизною, але спрямований на сумлінне виконання вчителем своїх професійних обов'язків, є взірцем для тих педагогів, які ще не володіють педагогічною майстерністю.

Наведені критерії та класифікація передового педагогічного досвіду можуть бути використані тими, хто вивчає передовий досвід, на стадії попереднього ознайомлення з об'єктом, а також у процесі його аналізу й узагальнення.

Методи вивчення передового педагогічного досвіду.

Педагогічний досвід доцільно вивчати в динаміці його розвитку, використовуючи з цією метою різні методи:

1. Спостереження. Основними вимогами до спостереження у процесі вивчення досвіду є:

- зосередження уваги на тому аспекті діяльності вчителя, в якому в найбільш повній мірі прослідковується досвід його роботи;
- виявлення ефективних методів і форм навчання, які застосовує вчитель для досягнення високої результативності праці;
- відвідування уроків, на яких вивчається система досвіду вчителя, що відповідає його меті та завданням.

До спостереження за уроком відноситься, перш за все, розробка способів фіксації педагогічних фактів і явищ. Це можуть бути: спеціально розроблені карти, таблиці, хронокарти, технічно-електронні засоби та ін.

Метод спостереження забезпечує об'єктивність та оптимальність одержаної інформації в тому випадку, якщо він носить систематичний характер.

2. Педагогічний аналіз. Педагогічний аналіз передбачає ефективних прийомів, методів і форм роботи вчителя. Педагогічний аналіз передбачає використання наступних принципів:

- *масовість* – залучення великої кількості фактів і явищ про об'єкт, який вивчається;
- *однорідність* – однотипність об'єкту, що вивчається;
- *визначеність* – аналіз найбільш суттєвого, головного, вирішального;
- *вимірюваність* – максимальне використання можливих кількісних вимірів результатів навчально-виховної роботи;
- *єдність* – аналіз педагогічних явищ з урахуванням усіх компонентів, які на нього впливають, в їх нерозривній єдності;
- *безперервність* – облік стану явищ, що вивчаються в минулому, теперішньому й майбутньому часі, тобто дотримання принципів *послідовності та перспективності*.

У педагогічному аналізі важливе значення має кількість і якість одержаної інформації. У зв'язку з цим інформація повинна відповідати наступним вимогам:

- своєчасність;
- локанічність;
- об'єктивність;
- вичерпність;
- конкретність.

За допомогою методу аналізу здійснюється:

- відбір фактів (як початок аналізу);
- систематизація фактів і явищ;
- класифікація методів, форм і прийомів навчання та виховання, які застосовує вчитель для досягнення високих результатів;
- виявлення тенденції й закономірностей досвіду.

3. Педагогічний експеримент. Педагогічному експерименту властиві наступні ознаки:

- продумане внесення у явища, які вивчаються, принципово нового у відповідності з метою і завданнями вивчення;
- організація навчально-виховного процесу, який дозволить побачити зв'язки і взаємовимоги;
- перевірка, порівняння, контроль з даними вчителів, які вирішують ті ж завдання традиційно працюючи, тобто без внесення елементів нового;
- систематична перевірка кількісних і якісних змін;
- аналіз отриманих результатів, узагальнення, висновки, рекомендації.

4. Моделювання. Моделювання – один із важливих методів сучасного наукового дослідження. Модель – засіб, який використовується суб'єктом у пізнанні об'єкта. Моделі бувають: текстові, де одиницею її побудови виступають оцінювальні параметри, графічні.

Етапи вивчення, узагальнення, поширення передового педагогічного досвіду

План складається відповідно до мети, завдань та основних етапів роботи. Здебільшого робота з вивчення та узагальнення досвіду планується на 2 роки. Не варто при цьому штучно скорочувати термін, оскільки це зумовлює формальне ставлення до роботи і знижує об'єктивність та науковість узагальнень. Для ефективного вивчення досвіду необхідно чітко спланувати роботу.

I етап. Планується теоретична підготовка та розв'язання організаційних питань. Наводиться список літератури. Планується робота з тими особами, чий досвід вивчається (консультації, самоосвіта, підготовка доповідей, статей тощо).

II етап. Плануються етапи вивчення досвіду за роками.

III етап. Плануються форми узагальнення, систематизації досвіду, рецензування матеріалу методистами або науковими працівниками, термін подачі матеріалу для схвалення вченою радою (радою методичного кабінету).

IV етап. Плануються заходи щодо організації процесу поширення досвіду – проведення семінарів – практикумів, майстер-класів, творчої лабораторії вчителя, виступи перед учителями на засіданнях методичних об'єднань, випуск брошури тощо.

Виявлення передового педагогічного досвіду

Виявлення передового педагогічного досвіду необхідно здійснюватися цілеспрямовано та опосередковано під час проведення семінарів, нарад, тощо.

Якщо в результаті відвідування уроків, ознайомлення з іншими аспектами роботи вчителя зафіксовано що досвід відповідає зазначеним вище критеріям передового педагогічного досвіду та на засіданні методичної ради школи ухвалюється рішення про вивчення передового досвіду роботи вчителя з певної навчально-методичної проблеми, видається відповідний наказ по школі та складається план роботи з вивчення, узагальнення, схвалення, поширення в практику роботи вчителів цього досвіду.

Вивчення передового педагогічного досвіду

Орієнтовний план вивчення досвіду не забезпечує його ефективність, якщо не виконувати ряд відповідних вимог, а саме:

- чітко дотримуватись плану;
- на кожному етапі вивчення досвіду інформувати вчителя про зроблені висновки;
- поетапно оформлювати матеріали досвіду.

Однією з незмінних вимог є оволодіння методикою та технологією вивчення досвіду.

Методика поетапного вивчення ППД передбачає не лише розв'язання на кожному етапі відповідних конкретних завдань, а й здійснення попередніх пошукових дій у виявленні, вивченні досвіду; глибоку теоретичну підготовку того, хто вивчає досвід, уміння складати програму, проводити корекцію досвіду в процесі вивчення або за його проміжними результатами.

Узагальнення передового педагогічного досвіду

Узагальнення рекомендується проводити у такій послідовності:

- весь зібраний матеріал (нотатки, педагогічний щоденник вчителя, аналіз матеріалів) слід перечитати, щоб мати уявлення про досвід;
- згрупувати матеріал та систематизувати його;
- виокремити типове, характерне, відкинути другорядне;
- провести педагогічний аналіз фактів, оцінити їх з точки зору науки, виділити особливо цінне в роботі й те, що заслуговує на поширення;
- попередньо оформити узагальнений матеріал;
- остаточно оформити матеріал педагогічного досвіду.

Виділяють 3 рівні узагальнення передового педагогічного досвіду:

- *науковий* – пов'язаний з нагромадженням і теоретичним аналізом фактів, що лежать в його основі, передбачає виявлення його практичної новизни;
- *методичний* – розкриває процес діяльності в даній галузі, а не обмежується описом результатів. У цьому випадку чітко визначається порядок дії (висвітленням конкретної методики, наведенням яскравих прикладів, переконливим показом переваг даного досвіду). Проте і тут необхідно підкреслювати провідну педагогічну ідею досвіду. Необхідною умовою є аналіз результативності досвіду, що передбачає наявність методичних рекомендацій, порад з використання досвіду різними категоріями вчителів;
- *практичний* рівень включає три основні елементи:
 - конкретний опис педагогічних дій;
 - показ результативності;
 - розкриття переваг і перспектив використання.

У процесі узагальнення досвіду слід уникати наступного:

- на практиці слід узагальнювати переважно не систему роботи вчителя загальноосвітнього навчального закладу, а висвітлювати розв'язання ним важливої педагогічної проблеми, використання форм, методів, прийомів, що вміло використовуються;
- в узагальнених матеріалах не залишати поза увагою діяльність учнів; варто не забувати, що навчально-виховний процес – це процес двосторонній;
- оцінювальних положень загального типу (йдеться про те, що робить вчитель, але не зазначається, як він це робить);
- висвітлення загальних результатів успішності, вихованості учнів; а не відображення динаміки змін цих результатів;
- не забувати описувати умови запровадження досвіду, аналіз труднощів у процесі роботи.

Поширення передового педагогічного досвіду

Поширення досвіду – це організаційні дії, які спрямовані на популяризацію передової педагогічної ідеї.

Поширення ППД здійснюється різними способами, зокрема:

- на засіданнях методичних об'єднань, семінарах, нарадах, засіданнях педагогічної ради, науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях (заслуховуються повідомлення про наслідки впровадження досвіду того чи іншого вчителя, вихователя);
- шляхом безпосереднього ознайомлення з передовим досвідом, що пропагується, – за допомогою відвідування навчальних занять під час проведення проблемних, творчих груп, майстер-класів, педагогічних читань тощо;
- шляхом створення шкіл передового досвіду, якими керують «носії» передового досвіду;
- через друковану (рукописну) пропаганду – випуск методичних бюлетенів, буклетів, альбомів, плакатів, інформаційно-методичних листів; за допомогою «естафет» передового педагогічного досвіду, публікацій статей відповідного змісту в газетах, журналах тощо;

– через наочну пропаганду передового педагогічного досвіду – методом експонування матеріалів цього досвіду на шкільній, районній, обласній педагогічних виставках;

– через пропаганду, за допомогою технічних засобів навчання – створення відеофільмів, організації радіо-, телепередач тощо.

Формами поширення передового педагогічного досвіду є:

- *школа передового педагогічного досвіду* – одна з форм підвищення кваліфікації педагогічних працівників, поширення і впровадження кращого педагогічного досвіду, джерело формування педагогічної майстерності;
- *творча група* – організований на громадських засадах невеликий колектив працівників, які поглиблено вивчають запропоновану (обрану) педагогічну (наукову) проблему, технологію тощо, що забезпечує її творче застосування;
- *методичні об'єднання (шкільні, міжшкільні, районні)* – форма методичної роботи, однією з функцій якої є обмін досвідом роботи вчителів, впровадження в практику діяльності найкращого з них;
- *науково-практичні конференції* – одна з форм теоретичної та практичної підготовки педагогічних працівників;
- *психолого-педагогічний семінар* – форма методичної роботи, що об'єднує всіх учителів певного фаху з метою опрацювання найбільш важливих питань організації навчально-виховного процесу, вивчення та впровадження в практику діяльності досягнень психолого-педагогічної науки, передового педагогічного досвіду;
- *майстер-клас* – інноваційна форма методичної роботи, що сприяє ознайомленню з педагогічними інноваціями, вивченню та впровадженню в практичну діяльність результативних, творчих напрацювань, ефективних елементів передового педагогічного досвіду вчителів міста (району), школи;
- *педагогічні читання* – одна з форм методичної роботи, яка виконує, окрім інших функцій, – функцію поширення ППД;
- *відкритий урок* – загальноприйнятий методичний захід під час якого відбувається «показ кращого досвіду», пропаганда нових педагогічних ідей та надбань, актуальних питань методики;
- *панорама педагогічних досягнень* – сукупність творчих заходів, засобів, за допомогою яких педагоги пропагують свій досвід роботи;
- *педагогічна виставка* – демонстрація досягнень педагогічного колективу, пропаганда нових зразків навчально-методичної діяльності окремого вчителя, поширення ППД;
- *презентація* – публічне представлення чогось нового, що було створено чи досягнуто вчителем;
- *творчий звіт* – форма методичної роботи, спрямована на пошук, підтримку та пропаганду ППД;
- *творчий портрет* – форма методичної роботи, спрямована на формування творчої особистості, розвиток ініціативи вчителя, поширення ППД, підвищення авторитету та творчої активності вчителів;
- *педагогічна «шкатулка»* – різновид «аукціону» педагогічних ідей», в основу якого може бути закладено проблему виявлення, пропаганди та впровадження ППД;

- *методична естафета* – форма методичної роботи, яка складається з декількох етапів та сприяє впровадженню ППД. I етап – «Стоп-кадр» (фрагмент уроку), на якому вчитель демонструє нестандартні прийоми, методи, засоби навчання. II етап – «Калейдоскоп нестандартних уроків», у ході якого аналізуються творчі знахідки педагогів. III етап – «Трибуна вільних думок», де вчителі захищають моделі уроків і беруть участь у диспуті «Джерела педагогічної творчості»;

- *методична панорама* – колективна (групова) форма роботи, що передбачає ознайомлення з досвідом педагогічної діяльності групи вчителів, який має спільне тематичне спрямування;

- *методичний фестиваль* – багатопланова (як правило, разова) форма роботи з великою аудиторією педагогів (методистів), що передбачає пропаганду ППД та ставить на меті обмін досвідом роботи, впровадження в практику роботи нових педагогічних знахідок;

- *міжшкільні науково-методичні обміни досвідом* – форма колективної методичної роботи, спрямована на пропаганду ППД, впровадження інноваційних технологій в навчально-виховний процес;

- *обмін досвідом* – форма роботи, що має на меті популяризацію ППД, створення психолого-педагогічних стимулів для розвитку творчої діяльності вчителів, збагачення систем педагогічної діяльності нестандартними підходами щодо оптимізації навчально-виховного процесу;

- *наставництво* – форма передачі та впровадження ППД, обмін досвідом, надання методичної допомоги тощо;

- *пізнавальні, професійні екскурсії* – організаційні форми, які проводяться з пізнавальною метою вивчення й поширення ППД;

- *бенефіс педагога* – форма методичної роботи, яка реалізується за окремим сценарієм, як пропаганда ППД учителя;

- *портфоліо* – «продукт» інформаційно-комунікаційних технологій, що документально засвідчує майстерність учителя, сприяє оцінці рівня професіоналізму та ін.

До методики з вивчення та узагальнення передового педагогічного досвіду відносять складання програми та плану, вибір методів та прийомів вивчення досвіду. У програмі вказують тему, адресу досвіду, склад групи, яка вивчає досвід, обґрунтовують актуальність теми, необхідність узагальнення передового досвіду з обраного питання; формулюють мету, завдання, вказують основні методи вивчення та узагальнення досвіду. Нарешті, складають план виконання конкретних завдань кожним членом групи.

Мета вивчення досвіду формулюється в загальній формі. Конкретизується вона в задачах, розв'язання яких забезпечує досягнення загальної мети вивчення особливостей певної педагогічної системи.